

Utvärdering av en skolintervention för att motverka sexuellt våld: Ungdomars kunskaper, attityder, och utsatthet

Författare:

Tobias Haglöf

Sofia Gjertsson

Anna Sarkadi

Innehållsförteckning

Utvärdering av en skolintervention för att motverka sexuellt våld: Ungdomars kunskaper, attityder, och utsatthet	1
Populärvetenskaplig sammanfattning.....	4
Introduktion	6
Bakgrund	6
Tidigare forskning och effektutvärderingar.....	6
Syfte	8
Frågeställningar	8
Metod.....	9
Interventionen.....	9
Studiedesign	9
Urval och Population	11
Exkluderingskriterier:	11
Etikillstånd och etiska överväganden	11
Power	11
Mätinstrumentet.....	12
Primärt Utfall: kunskap.....	12
Sekundärt utfall: Attityder.....	13
Sekundärt utfall: Utsatthet för sexuella trakasserier och sexuellt våld.....	13
Demografiska data	13
Dataanalys	14
Psykometriska analyser	14
Effektutvärdering	14
Resultat	15
Bortfall.....	15
Studiepopulationens demografiska sammansättning.....	15
Deskriptiv statistik av utfallsmått vid baslinjen.....	17
Kunskap	17
Attityder	17
Utsatthet för sexuella trakasserier och sexuellt våld	17
Skillnader mellan killar och tjejer när det gäller kunskaper, attityder och utsatthet.....	19
Beskrivning av kluster.....	20
Har interventionen haft effekt på ungas kunskaper, attityder och utsatthet för sexuellt våld?.....	21
Finns det några skillnader mellan interventionens effekter på killar och tjejer?	22
Diskussion.....	23

Tjejers utsatthet bekräftas	23
Styrkor och begränsningar	24
Slutsats	25
Referenser	27
Appendix 1 – Annonsen på skolan	29
Appendix 2 – Enkätfrågor	30
Appendix 3	35
Enskilda frågor för det sekundära utfallet sexuella trakasserier vid baslinje och uppföljning	35
Enskilda frågor för det sekundära utfallet sexuellt våld vid baslinje och uppföljning	36

Populärvetenskaplig sammanfattning

Kvinnor, unga och HBTQ+ personer är överrepresenterade bland dem som utsätts för sexualbrott i Sverige. För att motverka sexuellt våld och våld i relationer har regeringen utvecklat ett åtgärdsprogram med fokus på att förändra maskulinitetsnormer, stärka samtyckeskulturen och öka kunskapen om våld. Skolan spelar en central roll i detta arbete, och det finns en tydlig koppling till den nya läroplanen om sexualitet, samtycke och relationer.

Internationellt och i Sverige har våldspreventiva insatser förändrats, från att enbart se män som förövare till att inkludera dem som aktiva deltagare i lösningar. Program som Mentoror i våldsprevention (MVP), Tåget och Friends har visat positiva effekter på attityder och visat effekt i anti-mobbning, men få program i Sverige har effektutvärderats för att motverka sexuellt våld.

Syftet med den här studien var att utvärdera effekten av Uppsala Tjej- och Transjourns två timmar långa skolintervention på ungdomars kunskaper och attityder när det gäller samtycke och ömsesidighet samt självskattade utsatthet för sexuellt våld. Målet med Uppsala Tjej- och Transjourns skolpass är att öka elevers (15–18 år) kunskap om samtycke, sexuellt våld och rättigheter i relationer, påverka deras attityder när det gäller ömsesidighet och samtycke i relationer och i förlängningen minska utsattheten för sexuellt våld. Interventionen innehåller både inslag av föreläsningar och diskussionsövningar samt även värderingsövningar och träning på samtyckeskommunikation. Dessa komponenter i programmet kan utifrån programteorin antas kunna påverka elevers kunskaper och attityder.

Studiedesignen i utvärderingen är en så kallad klusterrandomiserad kontrollerad studie. Sex skolor inkluderades i studien under höstterminen 2023. Eleverna fick först svara på en enkät om samtycke, ömsesidighet och sexuellt våld. Därefter lottades klasser till att antingen få skolpasset under höstterminen (interventionsgrupp) eller att få skolpassen under kommande vårtermin, en så kallad kontrollgrupp. Interventionsgruppen fick interventionen under hösten och under våren fick alla elever svara på samma enkät. Därefter fick kontrollgruppen gå skolpassen under senare delen av vårterminen 2024. Studien fick mindre storlek på klustren än vad vi hade hoppats på vid power beräkningen vilket innebär att power i studien beräknas till ca 65% istället för sedvanliga 80%. Samtliga resultat måste därför tolkas med försiktighet. Randomiseringen var också imperfekt med skillnader mellan interventions- och kontrollgruppen vid baslinjen.

Resultaten visade att tjejer hade högre kunskap och attityder som bejakar ömsesidighet och samtycke samt en negativ inställning till olika former av fysiskt, verbalt och sexuellt våld i parrelationer, än killar vid baslinjen. Tjejer rapporterade även högre nivå av utsatthet av sexuella trakasserier och sexuellt våld än killar. Det var exempelvis vanligt (40%) att ha tagit emot oönskade bilder med sexuellt innehåll eller att ha blivit utsatt för oönskad kroppskontakt, "kladd" (20%).

Effektutvärderingen visade inte på några signifikanta förändringar i interventionsgruppens kunskaper och attityder. I kontrollgruppen sågs en minskning av självrapporterad utsatthet för sexuella trakasserier och våld som eventuellt kan förklaras av bättre kunskaper och mer negativa attityder till våld från början i den gruppen, som också var socioekonomiskt starkare, alternativt av slumpen. Resultaten ska överlag tolkas med försiktighet på grund av metodologiska problem med power i studien.

Sammantaget har studien både styrkor och svagheter, men för med sig viktiga lärdomar om att man kan genomföra en klusterrandomiserad studie med hög ekologisk validitet och god svarsfrekvens för att undersöka ett så viktigt ämne som en våldspreventiv intervention på skolor.

Framtida studier med fullgod power och förmåga att mäta elevernas beteende som *förövare* av sexuella trakasserier och våld vore av stort värde. Likaså behöver instrumenten som mäter elevers attityder testas för bättre begreppsvaliditet för tillförlitlig mätning av olika underliggande koncept.

UTTs skolpass skulle också kunna utvecklas med förstärkande moment, som en eller fler booster sessioner, föräldramöten och interventioner med lärare för att fungera som en intervention för hela skolan eftersom litteraturen talar för att interventioner med effekt innehåller fler sessioner och komponenter. Utifrån fyndet att killar har sämre kunskaper och mindre restriktiva attityder till olika former av sexuella trakasserier och våld vore det också av värde att utveckla interventionen med hjälp av manliga ledare som kan fungera som samtalsledare och modeller som unga killar kan relatera till.

Introduktion

Den här rapporten är resultatet av ett samarbete mellan Uppsala Tjej -och Transjour (UTT) och Uppsala universitet, forskargruppen Child Health and Parenting (CHAP) vid Institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap. För utveckling och leverans av interventionen stod UTT. Jouren har en unik ställning i civilsamhället med stor kunskap om unga från dels sin jourverksamhet och dels utbildningar i skolverksamheten. De träffar 1000–1500 elever under ca 60 skolpass per år, i 15–20 skolor. UTT har själva sett att skolornas kunskap om våldspreventivt arbete inom sexuellt våld och våld i ungas partnerrelationer varierar stort och att många skolor inte uppfyller de mål som finns i regeringens åtgärdsprogram.

Forskargruppen CHAP bistod med utvärderingskompetens. Studien är en av de första att i en randomiserad design utvärdera en kort intervention mot sexuellt våld genomförd av en aktör i civilsamhället på högstadie- och gymnasieskolor. Finansierad av Jämställdhetsmyndigheten.

Bakgrund

Kvinnor, unga samt HBTQ+ personer är överrepresenterade i sin utsatthet för sexualbrott i Sverige. År 2019 uppgav 21,3 procent av flickor i årskurs 9 att de någon gång blivit utsatta för sexualbrott och 6,3 procent av pojkar. Bland kvinnor i åldrarna 16 till 24 år uppgav 26,1 procent att de utsatts för sexualbrott under 2020. Av dessa har nästan hälften utsatts vid en enskild händelse medan närmare 30 procent uppger att de utsatts för sexualbrott fyra eller fler gånger under året (Brå., 2021). Ungas utsatthet för våld och sexualbrott är även tydligt illustrerat i litteraturen som ett samhälls- och hälsoproblem (Brown & Bulanda, 2008; Bruno et al., 2020; Bruno & Joelsson, 2023; Crooks et al., 2019; Fleming et al., 2015; García-Moreno et al., 2013).

För att motverka och förebygga våld bland unga och mäns våld mot kvinnor har regeringen skapat ett specifikt åtgärdsprogram. Strategin betonar särskilt förebyggande insatser och har som målsättning; ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld och förbättrad kunskap och metodutveckling. Strategins utgångspunkter är bland annat att våld ska förebyggas med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer, större uppmärksamhet på flickors och unga kvinnors utsatthet för våld, barnets rätt och barnets bästa, HBTQI-personers rättigheter och kunskapsbaserat arbete. I åtgärdsprogrammet poängteras skolans roll i att arbeta för att förverkliga en samtyckeskultur och förstärkt våldsförebyggande arbete.

Både i Sverige och utomlands har det skett ett skifte i våldspreventiva interventioner, med fokus på mäns våld mot kvinnor, från att ha sett män som förövare till att se män som aktiva deltagare i det preventiva arbetet (Lindberg & Billevik, 2023). I Sverige har interventioner tidigare ofta fokuserat på informationskampanjer, men dessa typer av kampanjer har visat sig ge relativt svaga utslag. Universella initiativ har således ökat under de senaste åren med längre insatser och djupare förståelser för kontexten implementerats med specifik fokus på attityd och beteendeförändringar, genusförändrande insatser (Bruno et al., 2020). Interventioner som även har inkluderat män och pojkar som aktiva deltagare har i större utsträckning sett positiva utfall. Denna typ av projekt har fått ett större uppsving i skolor där genusperspektiv och åskådaransats blivit en allt vanligare typologi i våldspreventiva insatser. Den nya läroplanen sexualitet, samtycke och relationer visar även på att behovet av mer kunskap om sexuellt våld och ungas partnervåld fortfarande är högt (Barker et al., 2007; Bruno et al., 2020; Socialdepartementet, 2011).

Tidigare forskning och effektutvärderingar

I den existerande forskningen om riskfaktorer hos män som förövare understryks att dessa riskfaktorer finns på både individuell och samhällelig nivå. Sociologer, kriminologer, psykologer och

folkhälsovetare brukar understryka att mäns våld mot kvinnor är rotat i förväntningarna att leva upp till en viss normativ maskulinitet (Berggren & Gottzén, 2022; Reidy et al., 2014). Studier visar även att lyftandet av ojämnställd maskulinitet ökar risken för mäns våldsutövande mot kvinnor medan jämställdhet minimerar riskerna (Fleming et al., 2015; Levtoev et al., 2014). Således är interventioner med genusnormativa perspektiv av nytta.

Förebyggande arbete har under de senaste åren riktat större fokus kring utvecklandet av universell våldsprevention inkluderat föräldrastödsprogram, sex- och samlevnadsundervisning och projekt med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor i skolan och fritidsverksamheter (Socialdepartementet, 2011).

Internationellt sett har våldspreventiva interventioner för unga i stor utsträckning utvecklats och utvärderats i Nordamerika. Över 80 procent av världens utvärderingar av dessa typer av program har gjorts i sex höginkomstländer (ej inkluderat Sverige), vilket endast motsvarar 6 procent av världens befolkning (Crooks et al., 2019; Ellsberg et al., 2015). Det finns vissa gemensamma nämnare i effektiva interventioner för unga. Primärt har längre interventioner då deltagarna får mer tid och utrymme att diskutera och reflektera kring de frågor och teman interventionen tar upp visats vara effektiva (Barker et al., 2007; Bruno et al., 2020; Bruno & Joelsson, 2023; Levtoev et al., 2014).

Tidigare våldspreventiva insatser i Sverige har i stor utsträckning ej effektutvärderats. Många utvärderingar har bristande metoder och har därmed uteslutits från systematiska översikter (Franzén & Gottzén, 2020). Kvasiexperimentella studier är vanligt då omständigheterna för att genomföra randomiserade kontrollerade studier ofta är svåra att genomföra av praktiska skäl (Bruno et al., 2020; Franzén & Gottzén, 2020).

Några våldspreventiva skolinterventioner som har ett uttalat genusperspektiv är: *Friends*, *Mentorer i våldsprevention (MVP)*, *tåget* och *Safe dates*.

Friendsprogrammet är ett universellt program för att motverka mobbning och kränkningar utvecklat för årskurs 4–9 och genomfört i Sverige. Målet är att skapa en trygg skolmiljö genom att stoppa trakasserier, mobbning och kränkningar. Programmet anpassas kontextuellt till varje skola och såg måttliga positiva utslag (Flygare & Johansson, 2016). Interventionen inleds med en kartläggning av den generella tryggheten, trivseln, kränkningar och trakasserier på skolan. Genom elevenkäter utvecklas specifika manualer/strategier för varje enskild skola (Flygare & Johansson, 2016). Skolverket genomförde en kvasiexperimentell utvärdering, i åtta skolor (fyra i interventionsgrupp och fyra i kontrollgrupp) med 840 intervjuer, samt elevenkäter, där det sågs det att kontextanpassningen för varje skola hade positiva utslag. Däremot sågs vissa negativa aspekter, framförallt i utförandet då schemalagda lektioner ofta blev stökiga, eleverna lärde sig i många fall hur de skulle svara 'rätt' på frågor, samt att elever upplevde det även kränkande att behöva dela med sig av personliga erfarenheter. Programmet hade även främst effekt på de utsatta, inte på de som utsätter andra (Franzén & Gottzén, 2020).

Mentorer i våldsprevention (MVP), ett universellt våldspreventivt program med genusförändrande- och åskådaransats, som utvecklades i USA på 1990-talet. Fokus var våldsprevention genom omstruktureringar av problematiska normer kopplade till maskulinitet genom att låta manliga elitidrottande vara mentorer för yngre män (Eriksson et al., 2018). MVP programmet byggs på en teoretisk grund i social rättvisa och feministiskt perspektiv på våld och makt. MVP fokuserar också i stor utsträckning på åskådarperspektivet, snarare än förövare och offer, och syftar till att förändra deltagarnas attityder till mildare former av våld. MVP syftar till att deltagarna kritiskt ska ifrågasätta och förändra annars förgivettagna genusnormer (Crooks et al., 2019; Eriksson et al., 2018; Franzén &

Gottzén, 2020; Reidy et al., 2014). Effektutvärderingar i Sverige av MVP har framförallt sett positiva förändringar i attityder över tid samt ökad rapportering av eget och andras våldsbeteende. Däremot såg forskare en takeffekt av vissa variabler i mätinstrumentet (Bruno et al., 2020; Bruno & Joelsson, 2023; Eriksson et al., 2018).

Tåget baserades till viss del på MVP och är ett komplement till detta med fokus på yngre åldersgrupper. Programmet har som mål att minska våldet både mellan unga samt mellan vuxna och barn. Skolpersonal går en utbildning på 13 träffar för att diskutera anknytning och relationer, kommunikation och jämställt bemötande, lågaffektivt bemötande, beteenden och normer, genusteori och berättarteknik (Franzén & Gottzén, 2020). Från en utvärdering av Karolinska Institutet, undersöktes primärt i vilken utsträckning interventionen minskar aggressivt beteende och mobbning samt om det förbättrar den sociala förmågan och vänskapsrelationer hos barn i förskoleklass. Resultatet från utvärderingen visar vissa positiva effekter på personalens skattningar av upplevd mobbning och slagsmål och ökad trivsel/trygghet i skolan. Dock skattade interventionsskolorna högre än kontrollskolorna vid baslinjemätningen, således är resultatet svårare att tyda (Franzén & Gottzén, 2020).

Safe dates, ursprungligen utvecklat i USA, fokuserar på våld i ungas nära relationer, "*dating-violence*". *Safe dates* är en av få evidensbaserade interventionerna och en av få metoder med påvisad effekt på våld samt sexuellt beteende. Programmet är en universell våldspreventiv metod med genusperspektiv och åskådaransats. Programmet ämnar uppnå normförändringar, lära ut strategier för konfliktlösning samt att hjälpa våldsutövare och offer att få information om vart och hur de kan få hjälp och stöd. Man ämnar motverka traditionella könsnormer som placerar kvinnor och flickor i en underlägsen position gentemot män och pojkar (Foshee et al., 2005). *Safe dates* har ännu inte implementerats i Sverige och därmed inte effektutvärderats i en svensk kontext.

Samtliga dessa interventioner är mer omfattande än den intervention som prövades i denna studie, men flera har visat lovande resultat på elevers kunskap, attityder och, i viss mån, beteenden. Svårigheter kring dessa interventioner har primärt funnits kring implementering, bland annat för att lärare har haft svårt att genomföra interventioner med genusförändrande ansats. Därför är rekommendationen att extern personal med särskild utbildning i genusfrågor genomför interventionen. Vidare sågs ett annat implementeringsproblem, då lärare och ledning inte hade tillräckligt goda förutsättningar för att genomföra programmet, på grund av bristande kunskap hos ledarna. I MVP sågs det i den kvalitativa delstudien att manualen kunde vara hindrande i programmet och att alla lärare inte hade tillräckligt med tid att förbereda och följa manualen (Bruno et al., 2020; Franzén & Gottzén, 2020).

Syfte

Syftet med studien var att utvärdera effekten av Uppsala Tjej- och Transjours två timmar långa skolintervention på ungdomars kunskaper och attityder när det gäller samtycke och ömsesidighet samt självskattade utsatthet för sexuellt våld.

Frågeställningar

1. Finns det några skillnader mellan killar och tjejer när det gäller kunskaper och attityder kring samtycke och ömsesidighet samt deras självskattade utsatthet för sexuellt våld?
2. Har Uppsala Tjej- och Transjours skolpass effekt på ungas kunskaper och attityder när det gäller samtycke och ömsesidighet samt deras självskattade utsatthet för sexuellt våld?
3. Finns det några skillnader mellan killar och tjejer när det gäller effekten av interventionen?

Metod

Interventionen

Som en våldspreventiv insats har Uppsala tjej- och transjour (UTT) bedrivit skolpass sedan 2015, och har sett en stor efterfrågan från högstadier och gymnasieskolor i Uppsala. Skolpassen ämnar att öka skolelevs (15–18 år) kunskap och förståelse kring samtycke, ömsesidighet och sexuellt våld; killars våld mot tjejer samt rättigheter och skyldigheter i sexuella situationer. Skolpassen ämnar även att vara en våldsförebyggande insats.

Skolpassen är en universell våldspreventiv skolinsats med genusperspektiv, bestående av en 120 minuters workshop/pass som leds av personal från UTT. Sessionen inleds med en diskussion om ömsesidighet. Ömsesidighet definieras som att 'alla är med på det som händer' och en 'brakänsla' hos båda parter – oavsett om det är i en sexuell situation eller inte. Eleverna får göra övningar där de funderar över och diskuterar sin egen känsla vid olika situationer och scenarion presenterade av ledaren. Interventionen diskuterar inte personliga erfarenheter.

Programmet går vidare till att informera om och diskutera sex och hur heteronormativa sexroller kan påverka vårt sexuella beteende och förväntningar. Eleverna får själva ställa frågor och delta i diskussioner i samtliga moment i passet. Sexlust och sexualitet diskuteras även, där eleverna får fundera kring vad sex är i olika sexualiteter. Denna del av passet är ämnad att dels vara kunskapshöjande, men även att ifrågasätta normativ sex och sexualiteter. Det understryks i segmentet om sex att samtycke/frivillighet alltid gäller.

Eleverna får även göra övningar och se på film där de får ta ställning till ja- och nej-signaler och olika samtyckessignaler.

I delen om sexuellt våld går ledaren igenom vad lagen säger om sexuellt våld från sexuellt ofredande till våldtäkt. Extra tid spenderas vid våldtäkt och hur det kan fungera, vad lagarna säger, vanliga reaktioner vid och efter en våldtäkt, hur polisanmälnings- och rättsprocessen ser ut och var man kan få stöd och vård. Eleverna får sedan göra fler övningar där de får olika scenarion och diskutera om handlingarna i berättelserna är okej eller inte, med specifik fokus på subjektiva situationer där samtyckessignaler inte alltid är tydliga.

Studiedesign

Studien följde en klusterrandomiserad kontrollerad studiedesign med interventionsgrupp och kontrollgrupp (Figur 1). Deltagande skolor kunde själva ansöka om att få ta del av interventionen hos UTT riktad till åk 9 och gymnasiets åk 1–2. Jouren hörde även av sig till skolor som tidigare tagit del av interventionen. Datainsamlingen skedde under oktober 2023 för baslinjemätning och uppföljningsmätning under mars 2024. Vid både baslinje- och uppföljningsmätningen fick eleverna fylla i och svara på en enkät (se appendix 1), som riktade sig till att mäta kunskaper, attityder, och självskattad utsatthet för sexuellt våld. Eleverna fick svara på samma enkät vid båda mättillfällena.

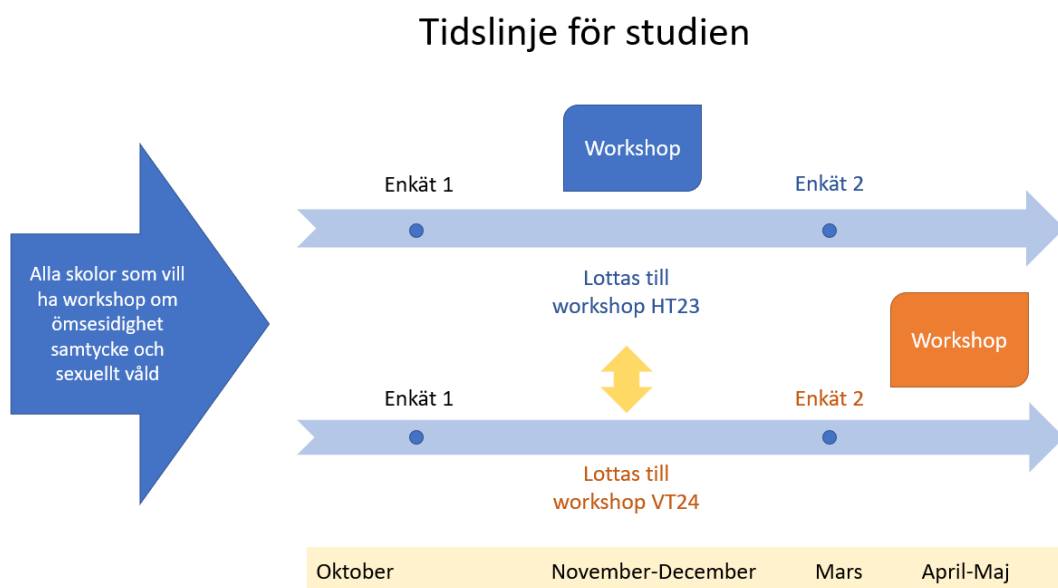
Samtliga deltagare blev tillfrågade att svara på baslinjemätningen, därefter randomiserades deltagarna på klusternivå (klasser eller en grupp av parallellklasser), där hälften sedan fick interventionen under HT23 och den andra halvan fick avvakta till VT24. Samtliga deltagare ombads även att svara på samma enkät vid uppföljningsmätningen, oavsett kluster. Efter uppföljningsmätningen fick kontrollgruppen interventionen. Studien använde sig därmed av en så kallad väntelistekontrollgrupp.

Totalt fanns 20 kluster, 10 i varje arm. För att minimera risken av kontaminering mellan klasser på samma skola säkerställde forskarna tillsammans med skollädares vilka klasser som hade

överlappande undervisning, i till exempel idrott eller språk. Vid överlappande undervisning mellan klasserna sattes dessa parallellklasser i samma kluster. De klasser som hade flera gemensamma ämnen eller naturliga träffpunkter under dagarna betraktades också som ett och samma kluster, medan parallellklasser som inte hade kontakt med varandra på regelbunden basis kunde randomiseras till olika kluster.

Enkäten samlades in i en klassrumsmiljö där representanter från forskargruppen samt en representant från UTT deltog vid samtliga tillfällen. Detta för att kunna svara på frågor och för att öka svarsfrekvensen. Representanten från UTT fanns med som stöd för elever som eventuellt mådde dåligt under enkätinsamlingen och informerade även om vart deltagarna kunde vända sig om de mådde dåligt eller ville prata mer.

Såväl skolläda som skolkuratoren informerades i förväg inför datainsamlingen och annonser om studien sattes upp på de deltagande skolorna och/eller på deras läroplattformer (Appendix 1). Samtycke samlades in i samband med enkätillfället. Informationsblad gavs ut till samtliga deltagare och forskarna gav även en muntlig genomgång av vad deltagande innebar och deltagarna fick möjlighet att ställa frågor.

Figur 1: Studiedesign och tidslinje

Urval och Population

Populationen bestod av högstadieläver i årskurs 9 och gymnasiet år 1&2 i Uppsala kommun. Urvalet skedde genom att skolorna blev tillfrågade eller ansökte om att få UTTs skolintervention. UTTs existerande nätverk i området är brett och de har länge haft en aktiv roll i samhället och har god kontakt med ett antal skolor i Uppsala kommun. Utifrån detta nätverk gick sex skolor med på att vara med i studien, vilket ledde till ett totalt urval på N=462 elever (15–19 år).

Att få spridning på typen av skolor var viktigt under rekryteringen och resulterade i en bredd av skolor både i storlek, inriktning och vana att arbeta med frågor kring sexuellt våld. Skolor med både universitetsförberedande och yrkesförberedande program inkluderades i studien samt kommunala och friskolor.

Exkluderingskriterier:

- Personen var inte inskriven i någon av skolorna som ingår i studien.
- Elever som avböjt deltagande.
- Elever som var under 15 år gamla

Etikstillstånd och etiska överväganden

Studien genomgick en etikprövning (Etikprövningsmyndigheten Dnr: 2023-04343-01). Etikprövningsmyndigheten avrådde från att informera vårdnadshavare om studien då detta kunde påverka vissa elevers möjlighet att delta om de så önskade. Samtliga deltagare i denna studie var över 15 år och kunde själva välja att samtycka till att delta i studien utan vårdnadshavares samtycke. Då deltagarna fyllde i en digital enkät vid fler än ett tillfälle behövde forskare samla in deras email för att kunna säkerställa att individen följdes över tid. Information om deltagares personuppgifter sparades separat i VESTA, universitetets säkra server med dubbelautentisering, där endast behöriga forskare hade tillgång till informationen. Anmälan om personuppgiftshantering och säkerhetsklassning har skett enligt UU rutiner.

Då enkäten tar upp ämnen så som sexuellt våld samt frågor om upplevd utsatthet kan det vara svårt eller jobbigt för deltagarna att svara. Forskarna gjorde tydligt att deltagarna får återkalla sitt samtycke när de vill, vilket skedde vid ett tillfälle då en elev hörde av sig till forskarteamet och fick sina uppgifter raderade. Vidare fanns två forskare och en representant från UTT vid varje enkätstillfälle för att lättare kunna fånga upp om någon elev mådde dåligt. Vid indikation i enkäten att deltagaren utsatts för upprepade sexuella trakasserier eller för sexuellt våld fick eleven information om att dennes svar tydde på en svårare form av utsatthet samt länkar, öppettider och telefonnummer till stödorganisationer och elevhälsan om de skulle vilja prata mer med någon. Så skedde vid flera tillfällen med UTTs personal på plats.

Power

Initialt var målet att uppnå power på 80%, vilket krävde 7 kluster i varje arm med 89 deltagare per kluster med fullständiga uppföljningsdata från den andra mätningen. För att med säkerhet uppnå 80% power var målet att rekrytera 32 kluster, 16 i varje arm med en beräkning på 30% bortfall under baslinjemätningen och 40% i uppföljningsmätningen. Powerberäkningen för studien baserades på Hemming et al., (Hemming et al., 2017). Tyvärr uppnåddes inte 80% power,; visserligen rekryterades 20 kluster totalt, alltså 10 kluster per arm, men storleken på klustren var endast ca 25 deltagare, med en variation mellan klustrens storlekar från 13 till 38 personer. Med en klusterstorlek på 25 deltagare per kluster skulle istället 12 kluster per arm krävas och totalt antal deltagare skulle behövt vara 600, för att uppnå 80% power. Med 462 elever, en klusterstorlek på 25 deltagare per kluster och 10 kluster per arm i studien är estimerad power ~65%. Det innebär att endast stora skillnader

mellan grupperna kan upptäckas vilket riskerar att faktiska, men mindre, interventionseffekter inte upptäcks (Typ II fel). Även risken för slumpfel kan öka om det finns naturliga fluktuationer i populationen och det kan leda till att en effekt tillskrivs där ingen effekt finns (Typ I fel). Det innebär sammantaget att en studie som har för låg power inte kan ge tillförlitliga resultat och måste tolkas med stor försiktighet.

Mätinstrumentet

Enkäten bestod av 25 frågor, med vissa subskalor (Appendix 2). Enkäten baserades i möjligaste mån på existerande, validerade enkäter. Kontakt togs med författare till tidigare utvärderingar, myndigheter, etc för att få tag i antingen originalformulär eller psykometriska beskrivningar av använda instrument. Frågor hämtades från Liv & Hälsa Ung enkäten, MVP enkäten som tidigare används för effektutvärdering, Folkhälsomyndighetens sexuell och reproduktiv hälsa-enkät (2017), samt från en amerikanskt enkät om attityder i parrelationer av Clinton-Sherrod et al (Clinton-Sherrod et al., 2009; Eriksson et al., 2018; SRHR, 2019). Vissa frågor modifierades delvis för att bättre stämma överens med interventionen. Vissa kunskapsfrågor konstituerades specifikt till denna studie för att täcka de kunskapsområden som interventionen tar upp och som saknades i de existerande frågebatterierna.

Enkäten genomgick en översyn inom forskargruppen och vissa formuleringar i exempelvis översättningar justerades. Vidare gjordes användartester med totalt 8 ungdomar (15–18 år) som inte skulle delta i studien. Ungdomarna fick ge feedback på formuleringar, svarsalternativ och hur de generellt upplevde enkäten. Efter detta gjordes ytterligare justeringar i frågorna.

Enkäten besvarades genom den digitala enkätportalen REDCap för insamling, lagring och hantering av känsliga personuppgifter i enlighet med EU:s Dataskyddsförordning (GDPR) vid Uppsala universitet.

Enkätfrågor som ingick i vissa instrument, men ansågs irrelevanta för studien exkluderades från analysen. Dessa frågor handlade bland annat om sexuell aktivitet (Q20-24), där svarsalternativet ”jag har inte haft sex” saknades, vilket vi bedömde hade behövts för denna åldersgrupp. Vidare exkluderades en fråga (Q18) som var del i ett av instrumenten, men fokuserade på diskriminering som inte stod i fokus för den här utvärderingen. Svarsalternativen i enkäten transformerades för att reducera antalet kategorier, exempelvis från fem alternativ till tre. Detta skapade tydligare grupperingar med mål att förbättra den statistiska styrkan, särskilt vid analys av mindre urval (se Appendix 2 för frågegrupperna).

Primärt Utfall: kunskap

Till primärt utfallsmått valdes kunskap eftersom interventionen är kort, endast ett tillfälle vid 120 minuter, med mycket fokus på att höja kunskapen kring sexuellt våld, samtycke och ömsesidighet. Således bedömdes att förändringsteorin talar för i första hand en förändring av kunskaper.

Kunskaper mättes genom svar på frågor inom fyra områden:

- Vad anser du är sexuellt våld? (6 delfrågor)
- När tycker du att man behöver inhämta samtycke? (5 svarsalternativ)
- Hur länge tycker du samtycke gäller? (5 svarsalternativ)
- Kan det finnas tillfällen då det kan finnas samtycke, men inte ömsesidighet i en sexuell situation? (3 svarsalternativ)

Högre poäng indikerar fler rätt svar, alltså ju högre poäng, desto bättre kunskaper.

Sekundärt utfall: Attityder

Till sekundärt utfallsmått valdes attityder. Interventionen innehåller diskussioner kring vad som är okej och inte samt övningar kring olika scenarion med specifik fokus på situationer där samtyckessignaler och ömsesidighet berörs. Således bedömdes att förändringsteorin talar för en förändring av attityder när det gäller dessa aspekter. Fråga 16 (Appendix 2) fokuserade på olika typer av handlingar utifrån frågan: *Hur allvarliga anser du att följande handlingar är?* Mätningen av attityder baserades på skalor från 1 till 5, där fråga 16 sträckte sig från 1: "Inte allvarligt" till 5: "Väldigt allvarligt" på frågor, exempelvis:

- Att skicka oönskade sexuella bilder på dig själv till någon annan
- Att få någon (genom tjat eller övertalning) att skicka sexuella bilder till dig själv
- Att initiera/påbörja en sexuell handling med en partner som inte uttryckligen gett tillåtelse

Fråga 19 handlade om parrelationer utifrån instruktionen: *Välj i vilken utsträckning du håller med om varje påstående*. Fråga 19 sträckte sig från 1: "Håller inte med" till 5: "Håller med", exempelvis:

- En bra partnerrelation lyssnar man på den man dejtar, även om man inte håller med
- I en bra partnerrelation ska man kunna behärska sitt beteende även om man känner sig väldigt svartsjuk
- Om du hotar att fysiskt skada personen du är tillsammans med eller dejtar borde den personen göra slut med dig
- I en bra partnerrelation kan det hända att man får ställa upp på att ha sex eller göra andra sexuella saker även om man inte vill/känner sig sugen (omvänd poängsättning)

Högre poäng indikerar attityder som är mer förenliga med ett bejakande av ömsesidighet, samtycke och jämlikhet i relationer och en negativ inställning till olika former av fysiskt, verbalt och sexuellt våld.

Sekundärt utfall: Utsatthet för sexuella trakasserier och sexuellt våld

Eftersom interventionen ytterst syftar till att minska utsatthet för sexuellt våld valdes även utsatthet som sekundärt utfall. För självskattad utsatthet delades svaren upp i två kategorier inom fråga 25: *Har du någon gång under de senaste 3 månaderna blivit utsatt för något av det följande?*

- Utsatthet för sexuella trakasserier (1)
- Utsatthet för sexuellt våld (2)

Svaren kodades med 0 poäng för "Nej, aldrig", 1 poäng för "Ja, en gång" och 2 poäng för "Ja, flera gånger" (Appendix 2). Således indikerar högre poäng mer frekvent förekomst av upplevd utsatthet.

Demografiska data

Enkäten innehöll även demografiska variabler som inkluderades i studien:

- Ålder
- Kön
- Födelseplats
- Föräldrars/vårdnadshavares – Födelseland
- Föräldrars s/vårdnadshavares – Utbildningsnivå
- Oro för familjens ekonomi (Proxy för låg socioekonomisk status)

Dataanalys

Psykometriska analyser

Psykometriska analyser gjordes på Fråga 19 (se Appendix 2) eftersom detta var en översättning för denna studie av Clinton-Sherrod et al:s instrument för att mäta attityder inom en parrelation, och följaktligen fanns det inga svenska psykometriska data att tillgå. Cronbachs alfa (CA) beräknades för de två delskalor matrisen bestod av: Index1 (Q19a-Q19g) och Index2 (Q19h-Q19j). Index1 visade en CA på 0.84, vilket indikerar en hög intern konsistens, Index2 hade en CA på 0.79 vilket visade på en god intern konsistens. Vidare gjordes en explorativ faktoranalys på delskalorna där Comparative Fit Index (CFI) var 0,92, vilket indikerar bra passform, dvs. att faktorstrukturen förklarar data på ett rimligt sätt. Tucker-Lewis Index (TLI) var däremot 0,87 vilket endast indikerar en acceptabel passform. Detta innebär att modellen fångar upp vissa samband men kan behöva förbättras genom t.ex. förenkling eller justering av variabler. Slutligen genomfördes Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) som fick ett värde av 0,139 vilket indikerade en dålig passform. Det höga RMSEA värdet tyder på att begreppsvaliditeten för matrisen inte är godtagbar, vilket skulle kunna bero på att vissa frågor (items) inte laddade på sina avsedda faktorer eller att den teoretiska modellen inte stämde överens med data. Detta kan i sin tur bero på att den ursprungliga enkäten testades på unga vuxna med mer förmodad erfarenhet av parrelationer och dessutom i USA som är ett annat kulturellt sammanhang. Sammantaget innebär detta att frågorna visserligen kunde besvaras och hängde samman på ett rimligt sätt, men kan inte antas ha mätt attityder i en parrelation på ett tillförlitligt sätt in den här populationen.

Inga psykometriska tester bedömdes kunna genomföras på attitydmatrisen Q16, då för många av frågorna i originalmatrisen (MVP) tagits bort. För de egenkonstruerade kunskapsfrågorna gjordes inga psykometriska tester eftersom vissa delskalor bestod av endast två frågor, vilket kunde leda till förvrängda resultat.

Effektutvärdering

Forskarna valde att använda sig av externa statistiker för att minimera bias och så att analysen av interventionseffekten skulle ske blint.

Enkätfrågorna inkluderades i sin helhet i den datafil som skickades till Statisticon, för analys. Datafilerna konsoliderades och transformerades för att underlätta analysen och förhoppningsvis öka den statistiska styrkan. Statistiken beräknades via RStudio.

Primäranalys och bortfall: Det primära utfallet var den numeriska poängsumman för kunskap (fråga Q11-Q14) vid uppföljningsmätningen. Ett av svarsalternativen per fråga var korrekt och gav en poäng. Om en deltagare svarade fel gavs ingen poäng (se Appendix 2). Utfallet (0–9 poäng) analyserades primärt med en linjär mixad modell justerad för baslinjepoäng, med kluster som slumpffekt, för "intention-to-treat-observed cases" (ITT-OC).

För elever som endast saknade baslinjevärde imputerades baslinjevärdet med medelvärdet för samtliga elever, men imputering användes endast i deskriptiva analyser för att beskriva baslinjevärden och då finns tydligt angivet vilka som är imputerade värden och vilka som inte är det i tabellerna. I den linjära mixade modellen utfördes ingen imputering av saknade värden, utan dessa analyser baserades enbart på observerade data.

Resultatet presenteras som skillnaden i medelpoängen mellan grupperna med 95 % konfidensintervall och p-värden. Elever vars svar saknades på kunskapsfrågorna fick sina svar imputerade som fel, under förutsättning att de inte hoppat över hela enkäten.

Enkäter där enbart bakgrundsfrågor hade besvarats exkluderades från studien.

Sekundära utfall: De sekundära utfallet, Attityd, mättes som medelvärdet av svaren på fråga Q16 (7 frågor) och Q19 (10 frågor). Attityd analyserades med samma metoder som primärutfallet, inklusive sensitivitets- och subgruppsanalyser. Om elever hade lämnat attitydfrågor obesvarade användes medelvärdet av de besvarade frågorna för att hantera saknade data och för att bibehålla den statistiska styrkan.

Eftersom Q16 och Q19 bygger på olika mätinstrument analyserades de två attitydfrågorna separat i den linjära mixade modellen, då olika mätinstrument kan påverka jämförbarheten och kräver separata analyser. För de omvända frågorna (Q19) justerades poängen, vilket innebär att en låg poäng (t.ex. 1) motsvarar en hög poäng (t.ex. 5) på den omvända skalan. Detta säkerställde att högre poäng konsekvent återspeglade en högre grad av instämmande eller allvar.

Självskattad utsatthet (Q25) analyserades med samma metoder som primärutfallet. Ingen imputering gjordes för självskattad utsatthet.

Subgruppsanalys: Subgruppsanalyser genomfördes baserat på följande:

- Kön (kille/tjej)

Elever med annan könsidentitet exkluderades från studien på grund av det låga antalet deltagare.

Deskriptiv statistik: Deskriptiv statistik inkluderar medelvärden och standardavvikelser för interventions-och kontrollgruppen, samt frekvenser för deltagare i varje kluster inom respektive grupp. Baslinjemätningen presenteras uppdelat på interventions-och kontrollgruppen samt kön, inklusive p-värden för test av möjliga statistiskt signifikanta skillnader.

Resultat

Bortfall

Totalt fanns data för 616 individer i datasetet. 103 individer exkluderades på grund av bortfall eller att de endast besvarade de demografiska frågorna. En individ exkluderades på grund av sin ålder (14 år), vilket resulterade i 504 kvarvarande deltagare, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 81% av den totala studiepopulationen. Vidare exkluderades två kluster. Ett kluster missades i randomiseringsprocessen och blev därför inte tilldelat någon grupp. Detta upptäcktes inte förrän interventionsgruppen redan fått interventionen, och beslutet togs att inte randomisera i efterhand för att undvika introduktion av bias. Det andra klostret som föll bort blev randomiserad i interventionsgrupp och tackade sedan nej till interventionen. Dessa två kluster blev ej inkluderade i uppföljningsmätningen. Därmed kvarstod 462 individer (75% av det ursprungliga urvalet) för den slutliga analysen. Bland dessa 462 deltagare var det 91% som svarade på enkät 2, N=421.

Studiepopulationens demografiska sammansättning

Som visas i Tabell 1 deltog 462 elever i studien, varav 251 (54,7 %) tillhörde kontrollgruppen och 211 (45,3%) interventionsgruppen. Könsfördelningen bestod av 238 tjejer (~ 52 %), 209 killar (~ 45 %) och 15 med en annan könsidentitet (~ 3 %). Majoriteten (~ 72 %) av deltagarna var födda 2007 följt med den näst största andelen födda 2008 (~ 16 %).

Majoriteten av deltagarna var födda i Sverige, cirka 83 %, med resterande deltagare födda i Norden/övriga Europa (~ 4 %), övriga världen eller annat (~ 13 %). Andelen föräldrar födda i Sverige var lägre än för deras barn, för både förälder A och B, se Tabell 1.

Den högsta procentandelen bland deltagarnas föräldrars utbildningsnivå var universitetsexamen. Därefter var gymnasieexamen eller motsvarande, medan den lägsta andelen föräldrar hade endast en grundskoleutbildning, ingen utbildning, eller att deltagaren svarade "vet inte".

Tabell 1: Beskrivning av deltagare i studien

	Kontrollgrupp	Interventionsgrupp	Total	P-värde
	(N=251)	(N=211)	(N=462)	
	n (%)	n (%)	n (%)	
Födelseår				
2004	1 (0,40)	6 (2,84)	7 (1,52)	<0,001
2005	1 (0,40)	8 (3,79)	9 (1,95)	
2006	7 (2,79)	33 (15,64)	40 (8,66)	
2007	203 (80,88)	130 (61,61)	333 (72,08)	
2008	39 (15,54)	34 (16,11)	73 (15,80)	
Genus				
Tjej	132 (52,59)	106 (50,24)	238 (51,52)	0,269
Kille	114 (45,42)	95 (45,02)	209 (45,24)	
Födelse, själv				
Sverige	212 (87,60)	158 (76,70)	370 (82,59)	0,005
Norden/övriga Europa	10 (4,13)	10 (4,85)	20 (4,46)	
Osäker/Övriga världen	20 (8,26)	38 (18,45)	58 (12,95)	
Födelse, förälder A				
Sverige	183 (75,00)	150 (72,46)	333 (73,84)	0,548
Norden/övriga Europa	16 (6,56)	11 (5,31)	27 (5,99)	
Osäker/Övriga världen	45 (18,44)	46 (22,22)	91 (20,18)	
Födelse, förälder B				
Sverige	174 (71,31)	135 (64,90)	309 (68,36)	0,281
Norden/övriga Europa	20 (8,20)	18 (8,65)	38 (8,41)	
Osäker/Övriga världen	50 (20,49)	55 (26,44)	105 (23,23)	
Utbildning, förälder A				
Grundskola eller motsvarande/ingen utbildning/ vet inte	59 (24,48)	75 (36,06)	134 (29,84)	0,004
Gymnasieexamen eller motsvarande	54 (22,41)	53 (25,48)	107 (23,83)	
Universitetsexamen	128 (53,11)	80 (38,46)	208 (46,33)	
Utbildning, förälder B				
Grundskola eller motsvarande/ingen utbildning/ vet inte	66 (26,94)	86 (41,75)	152 (33,70)	0,004
Gymnasieexamen eller motsvarande	70 (28,57)	53 (25,73)	123 (27,27)	
Universitetsexamen	109 (44,49)	67 (32,52)	176 (39,02)	
Oro familjeekonomi				
Mycket orolig/ganska orolig	10 (4,08)	9 (4,33)	19 (4,19)	0,366
Lite orolig	22 (8,98)	27 (12,98)	49 (10,82)	
Inte särskilt orolig/Inte alls orolig	213 (86,94)	172 (82,69)	385 (84,99)	

Ungefär 85 % av deltagarna uttryckte inte oro för familjens ekonomi. En mindre grupp, 11 % angav att de kände sig lite oroliga, medan 4 % uttryckte att det var ganska eller mycket oroliga.

Vid jämförelse av kontroll- och interventionsgruppens demografiska data visade det sig att det fanns signifikanta skillnader mellan ungdomars födelseland och föräldrarnas utbildningsnivå.

Kontrollgruppen hade signifikant fler svenskfödda ungdomar och större andel föräldrar med universitetsexamen jämfört med interventionsgruppen. Resultatet betyder att randomiseringen var imperfekt och de två grupperna *inte var jämförbara* vid baslinjen avseende demografiska variabler.

Deskriptiv statistik av utfallsmåtten vid baslinjen

I Tabell 2 presenteras resultaten med både imputerad och icke-imputerad data för de olika variablerna samt om skillnaderna mellan grupperna var signifikanta vid baslinjemätningen.

Kunskap

Vid baslinjemätningen var medelvärdet för kunskapspoängen 5,53 i kontrollgruppen och 5,10 i interventionsgruppen ($p=0,036$). Detta innebär att det fanns en signifikant skillnad mellan grupperna vid baslinjen, där kontrollgruppen hade ett högre medelvärde (bättre kunskaper) än interventionsgruppen. Imputeringen ändrade inte resultatet. Resultatet betyder att randomiseringen var imperfekt och de två grupperna inte var jämförbara vid baslinjen avseende kunskaper.

Attityder

Vid baslinjemätningen av attitydfråga 16 var medelvärdet för kontrollgruppen 3,89 och för interventionsgruppen 3,90 ($p=0,846$). Detta tyder på att det inte fanns någon signifikant skillnad mellan grupperna vid baslinjen avseende attityder till olika former av sexuella trakasserier och våld.

Baslinjemätningen av attitydfråga 19 visade ett medelvärde på 4,49 för kontrollgruppen och 4,28 för interventionsgruppen ($p=0,001$), vilket indikerar en signifikant skillnad mellan grupperna. Det innebär att kontrollgruppen hade ett signifikant högre medelvärde avseende inställningen till ömsesidighet, samtycke och olika former av våld i parrelationer, jämfört med interventionsgruppen. Denna skillnad kvarstod även när imputerad data användes. Resultatet betyder att randomiseringen var imperfekt och de två grupperna inte var jämförbara vid baslinjen avseende attityder.

Utsatthet för sexuella trakasserier och sexuellt våld

Vid baslinjemätningen av sexuella trakasserier var medelvärdet för kontrollgruppen 0,33 och för interventionsgruppen 0,29 ($p=0,256$), vilket indikerar att det inte var någon signifikant skillnad mellan grupperna vid baslinjen.

En liknande observation gjordes för sexuellt våld, där medelvärdet för kontrollgruppen var 0,17 för kontrollgruppen och 0,18 för interventionsgruppen ($p=0,788$). Detta tyder på att det inte fanns någon signifikant skillnad mellan grupperna vid baslinjen.

Det är viktigt att notera att vissa deltagare har utsatts för både sexuella trakasserier och sexuellt våld, vilket framgår av de olika medelvärdena från båda grupperna.

Tabell 2: Kunskaper, attityder och utsatthet vid baslinjen

		Kontrollgrupp	Interventionsgrupp	Total	p-värde
		(N=251)	(N=211)	(N=462)	
Kunskapspoäng					
	Medelvärde (SD)	5,53 (2,12)	5,10 (2,17)	5,33 (2,15)	0,036
	Median	6	5,5	6	
	Omfång	0 to 9	0 to 9	0 to 9	
	n	243	208	451	
Kunskapspoäng imputerad					
	Medelvärde (SD)	5,52 (2,08)	5,10 (2,16)	5,33 (2,13)	0,036
	Median	6	5,38	6	
	Omfång	0 to 9	0 to 9	0 to 9	
	n	251	211	462	
Attitydfråga 16					
	Medelvärde (SD)	3,89 (0,72)	3,90 (0,84)	3,89 (0,78)	0,846
	Median	4	4,07	4	
	Omfång	1 to 5	1 to 5	1 to 5	
	n	237	206	443	
Attitydfråga 16 imputerad					
	Medelvärde (SD)	3,89 (0,70)	3,90 (0,83)	3,89 (0,76)	0,852
	Median	4	4	4	
	Omfång	1 to 5	1 to 5	1 to 5	
	n	251	211	462	
Attitydfråga 19					
	Medelvärde (SD)	4,49 (0,59)	4,28 (0,69)	4,39 (0,64)	0,001
	Median	4,7	4,4	4,6	
	Omfång	2 to 5	1,8 to 5	1,8 to 5	
	n	229	206	435	
Attitydfråga 19 imputerad					
	Medelvärde (SD)	4,48 (0,56)	4,28 (0,68)	4,39 (0,63)	0,001
	Median	4,6	4,4	4,5	
	Omfång	2 to 5	1,8 to 5	1,8 to 5	
	n	251	211	462	
Sexuella trakasserier					
	Medelvärde (SD)	0,33 (0,44)	0,29 (0,43)	0,31 (0,44)	0,256
	Median	0,17	0	0	
	Omfång	0 to 2	0 to 2	0 to 2	
	n	229	202	431	
Sexuellt våld					
	Medelvärde (SD)	0,17 (0,38)	0,18 (0,43)	0,18 (0,41)	0,788
	Median	0	0	0	

Skillnader mellan killar och tjejer när det gäller kunskaper, attityder och utsatthet

Tabell 3: Alla utfallsvariabler vid baslinje för tjejer och killar utan hänsyn till gruppering

		Tjej	Kille	Total	P-värde
		(N=238)	(N=209)	(N=447)	
Kunskapspoäng					
	Medelvärde (SD)	5,91 (1,91)	4,78 (2,16)	5,39 (2,10)	<0,001
	Median	6	5	6	
	Omfång	0 to 9	0 to 9	0 to 9	
	n	235	201	436	
Kunskapspoäng imputerad					
	Medelvärde (SD)	5,90 (1,89)	4,80 (2,12)	5,39 (2,08)	<0,001
	Median	6	5	6	
	Omfång	0 to 9	0 to 9	0 to 9	
	n	238	209	447	
Attitydfråga 16					
	Medelvärde (SD)	4,07 (0,66)	3,68 (0,83)	3,89 (0,77)	<0,001
	Median	4,14	3,83	4	
	Omfång	1 to 5	1 to 5	1 to 5	
	n	233	197	430	
Attitydfråga 16 imputerad					
	Medelvärde (SD)	4,06 (0,65)	3,69 (0,81)	3,89 (0,75)	<0,001
	Median	4,14	3,86	4	
	Omfång	1 to 5	1 to 5	1 to 5	
	n	238	209	447	
Attitydfråga 19					
	Medelvärde (SD)	4,54 (0,57)	4,25 (0,66)	4,40 (0,63)	<0,001
	Median	4,7	4,4	4,6	
	Omfång	2,1 to 5	1,8 to 5	1,8 to 5	
	n	226	196	422	
Attitydfråga 19 imputerad					
	Medelvärde (SD)	4,53 (0,56)	4,26 (0,64)	4,40 (0,61)	<0,001
	Median	4,7	4,39	4,6	
	Omfång	2,1 to 5	1,8 to 5	1,8 to 5	
	n	238	209	447	
Sexuella trakasserier					
	Medelvärde (SD)	0,41 (0,45)	0,18 (0,36)	0,31 (0,43)	<0,001
	Median	0,33	0	0	
	Omfång	0 to 2	0 to 2	0 to 2	
	n	225	193	418	
Sexuellt våld					
	Medelvärde (SD)	0,21 (0,41)	0,12 (0,34)	0,17 (0,38)	0,016
	Median	0	0	0	
	Omfång	0 to 2	0 to 2	0 to 2	
	n	225	193	418	

Vid baslinjemätningen fanns stora och signifikanta skillnader mellan tjejer och killar på alla utfallsvariabler, dvs kunskaper, attityder och utsatthet (Tabell 3).

Tjejer visade högre poäng än killar på alla mått. Exempelvis var medelvärdet för kunskapspoäng 5,91 för tjejer och 4,78 för killar ($p < 0,001$), medan på attitydfråga 16 hade tjejer ett medelvärde på 4,07 och killar 3,68 ($p < 0,001$). Imputeringen påverkade inte de signifikanta skillnaderna.

För sexuella trakasserier var medelvärdet för tjejer 0,41, medan killar hade ett medelvärde på 0,18 ($p < 0,001$). För sexuellt våld var medelvärdet för tjejer 0,21 och för killar 0,12 ($p = 0,016$). För både killar och tjejer var det vanligare att ha blivit utsatta vid fler än ett tillfälle, istället för enbart en gång (se Appendix 3). Det är viktigt att notera att imputering inte tillämpades på sexuella trakasserier och sexuellt våld, eftersom det ansågs olämpligt för dessa variabler.

Även om de flesta angav svarsalternativet "Aldrig" på de flesta frågorna var vissa former av utsatthet relativt vanliga (Appendix 3). Exempelvis svarade cirka 40 procent av tjejerna och drygt 10 procent av killarna att de fått oönskade sexuella bilder skickade till sig (exempelvis, "dickpics" eller andra nakenbilder) och ca 20 procent av tjejerna och drygt 10 procent av killarna att någon smekt, kysst eller "kladdat" på dem eller har fått dem att mot sin vilja ta i eller röra vid någon annans kropp.

Beskrivning av kluster

Nedan beskrivs deltagarna per kluster och uppdelningen mellan interventions- och kontrollgrupperna. Urvalet bestod av 20 kluster, 10 i varje arm. På grund av bortfall av ett kluster som tackade nej efter randomiseringen var det 19 kluster kvar att inkludera i analysen och beskrivning av utfallsmåtten (se Tabell 4).

Tabell 4: Beskrivning av klustrens storlek

	Kontrollgrupp	Interventionsgrupp	Total
	(N=251)	(N=211)	(N=462)
	n (%)	n (%)	n (%)
Kluster			
A	38 (15,14)	0 (0,00)	38 (8,23)
B	0 (0,00)	34 (16,11)	34 (7,36)
C	30 (11,95)	0 (0,00)	30 (6,49)
D	17 (6,77)	0 (0,00)	17 (3,68)
E	0 (0,00)	20 (9,48)	20 (4,33)
F	0 (0,00)	41 (19,43)	41 (8,87)
G	26 (10,36)	0 (0,00)	26 (5,63)
H	13 (5,18)	0 (0,00)	13 (2,81)
I	0 (0,00)	18 (8,53)	18 (3,90)
J	0 (0,00)	21 (9,95)	21 (4,55)
K	0 (0,00)	15 (7,11)	15 (3,25)
L	13 (5,18)	0 (0,00)	13 (2,81)
M	0 (0,00)	27 (12,80)	27 (5,84)
N	0 (0,00)	19 (9,00)	19 (4,11)
O	36 (14,34)	0 (0,00)	36 (7,79)
P	31 (12,35)	0 (0,00)	31 (6,71)
Q	0 (0,00)	16 (7,58)	16 (3,46)
R	19 (7,57)	0 (0,00)	19 (4,11)
S	28 (11,16)	0 (0,00)	28 (6,06)

Har interventionen haft effekt på ungas kunskaper, attityder och utsatthet för sexuellt våld?

I Tabell 5 presenteras de beräknade medelvärdena vid baslinje- och uppföljningsmätningen för de olika utfallsvariablerna, inklusive 95 % konfidensintervall, tillsammans med de beräknade skillnaderna mellan grupperna och tillhörande p-värden.

De medelvärden som beräknades i modellen vid uppföljningen för kunskapspoäng visade att kontrollgruppen hade ett medelvärde på 5,78 och interventionsgruppen ett medelvärde på 5,81 ($p=0,872$). Den mixade modellen tar hänsyn till såväl baslinjevärdet som förändringen i respektive grupp. Det faktum att det inte är någon signifikant skillnad mellan grupperna tolkas som att interventionen inte haft någon mätbar effekt på ungdomarnas kunskaper i den här studien.

Tabell 5: Resultat från mixade modeller. N=421

	Medelvärde vid Baslinjen kontrollgrupp	Medelvärde vid Baslinjen Interventionsgrupp	Beräknat medelvärde vid uppföljning kontrollgrupp	Beräknat medelvärde vid uppföljning interventionsgrupp	Beräknad skillnad vid uppföljning	P- värde
Kunskapspoäng	5,53	5,10	5,78 (5,52 - 6,04)	5,81 (5,52 - 6,10)	0,03 (-0,36 - 0,42)	0,872
Attityd, fråga 16	3,89	3,90	3,97 (3,83 - 4,10)	3,91 (3,77 - 4,06)	-0,06 (-0,25 - 0,14)	0,582
Attityd, fråga 19	4,49	4,28	4,50 (4,39 - 4,60)	4,35 (4,24 - 4,47)	-0,14 (-0,29 - 0,01)	0,066
Sexuella trakasserier	0,33	0,29	0,20 (0,15 - 0,24)	0,27 (0,22 - 0,32)	0,07 (0,00 - 0,15)	0,041
Sexuellt våld	0,17	0,18	0,07 (0,02 - 0,11)	0,16 (0,11 - 0,21)	0,09 (0,03 - 0,16)	0,005

Värden inom parentes är 95 % konfidensintervall för skattningarna

För attityder (fråga 16), var det beräknade medelvärdet i modellen vid uppföljningen 3,97 för kontrollgruppen och 3,91 för interventionsgruppen ($p=0,582$). Detta tolkas som att interventionen inte haft någon mätbar effekt på ungdomarnas attityder enligt fråga 16 i den här studien.

För fråga 19, som mätte attityder mer förenliga med ett bejakande av ömsesidighe och samtycke samt en negativ inställning till olika former av fysiskt, verbalt och sexuellt våld i parrelationer, var de beräknade medelvärdena i modellen 4,50 för kontrollgruppen och 4,35 för interventionsgruppen ($p=0,066$). Det faktum att det inte är någon signifikant skillnad mellan grupperna tolkas som att interventionen inte haft någon mätbar effekt på ungdomarnas attityder enligt fråga 19 i den här studien.

Den självskattade utsattheten för sexuella trakasserier visade signifikanta skillnader vid uppföljningen mellan grupperna. Vid uppföljningen var de beräknade medelvärdena 0,20 för kontrollgruppen och 0,27 för interventionsgruppen ($p=0,041$). Kontrollgruppen hade alltså signifikant lägre förekomst av sexuella trakasserier vid uppföljningen medan interventionsgruppen låg relativt stabilt.

Den självskattade utsattheten för sexuellt våld följde en liknande trend med beräknade medelvärden vid uppföljningsmätningen på 0,07 för kontrollgruppen och 0,16 för interventionsgruppen ($p=0,005$), vilket indikerar en statistisk signifikant skillnad mellan grupperna. Kontrollgruppen hade alltså signifikant lägre förekomst av sexuellt våld vid uppföljningen medan interventionsgruppen låg relativt stabilt.

Finns det några skillnader mellan interventionens effekter på killar och tjejer?

Separata analyser för gruppen killar och tjejer visade inte några signifikanta skillnader mellan interventions- och kontrollgruppen på någon av utfallsvariablerna vid uppföljningen (se Tabell 6 och 7). Detta tolkas som att interventionen inte hade olika effekt på tjejer och killar.

Tabell 6: Resultat från mixade modeller, med justering för tjejer

	Medelvärde vid baslinjen kontrollgrupp	Medelvärde vid baslinjen interventionsgrupp	Beräknat medelvärde vid uppföljning kontrollgrupp	Beräknat medelvärde vid uppföljning interventionsgrupp	Beräknad skillnad vid uppföljning	P-värde
Kunskapspoäng	6,11	5,66	6,00 (5,68 - 6,32)	6,26 (5,89 - 6,64)	0,26 (-0,24 - 0,76)	0,303
Attityd, fråga 16	4,04	4,10	4,04 (3,92 - 4,16)	4,03 (3,89 - 4,17)	-0,01 (-0,19 - 0,17)	0,910
Attityd, fråga 19	4,64	4,41	4,57 (4,46 - 4,69)	4,52 (4,39 - 4,65)	-0,05 (-0,23 - 0,13)	0,571
Sexuella trakasserier	0,42	0,41	0,26 (0,20 - 0,32)	0,26 (0,19 - 0,33)	0,00 (-0,10 - 0,10)	0,996
Sexuellt våld	0,18	0,24	0,10 (0,03 - 0,17)	0,15 (0,07 - 0,23)	0,05 (-0,05 - 0,16)	0,318

Värden inom parentes är 95 % konfidensintervall för skattningarna

Tabell 7: Resultat från mixade modeller, med justering för killar

	Medelvärde vid baslinjen kontrollgrupp	Medelvärde vid baslinje interventonsgrupp	Beräknat medelvärde vid uppföljning kontrollgrupp	Beräknat medelvärde vid uppföljning interventonsgrupp	Beräknad skillnad vid uppföljning	P-värde
Kunskapspoäng	4,91	4,62	5,59 (5,20 - 5,98)	5,60 (5,18 - 6,01)	0,01 (-0,56 - 0,57)	0,986
Attityd, fråga 16	3,69	3,66	3,95 (3,76 - 4,14)	3,78 (3,57 - 3,98)	-0,17 (-0,45 - 0,11)	0,231
Attityd, fråga 19	4,33	4,15	4,42 (4,31 - 4,53)	4,30 (4,18 - 4,42)	-0,12 (-0,28 - 0,05)	0,157
Sexuella trakasserier	0,21	0,15	0,10 (0,03 - 0,17)	0,19 (0,12 - 0,27)	0,09 (-0,01 - 0,20)	0,083
Sexuellt våld	0,14	0,09	0,02 (-0,02 - 0,07)	0,08 (0,03 - 0,13)	0,05 (-0,01 - 0,12)	0,126

Värden inom parentes är 95 % konfidensintervall för skattningarna

Diskussion

Syftet med den här studien var att utvärdera effekten av Uppsala Tjej- och Transjourns två timmar långa skolintervention på ungdomars kunskaper och attityder när det gäller samtycke och ömsesidighet samt självskattade utsatthet för sexuellt våld. Målet med Uppsala Tjej- och Transjourns skolpass är att öka elevers (15–18 år) kunskap om samtycke, sexuellt våld och rättigheter i relationer, påverka deras attityder när det gäller ömsesidighet och samtycke i relationer och i förlängningen minska utsattheten för sexuellt våld.

Det fanns signifikanta skillnader vid baslinjen mellan interventions- och kontrollgrupper när det gäller kunskaper och attityder och mellan tjejer och killar när det gäller kunskaper, attityder och utsatthet.

Effektutvärderingen visade inte på några signifikanta förändringar i interventionsgruppens kunskaper och attityder. En möjlig förklaring till detta är att studien inte hade tillräckligt med power för att upptäcka små skillnader vilket ökar risken för Typ II fel, dvs att man missar en effekt som faktiskt finns där. En annan bidragande orsak är att grupperna inte var helt jämförbara vid baslinjen: tvärtom, fanns det viktiga skillnader i demografiska karaktäristika samt i kunskaper och attityder vid baslinjen till kontrollgruppens fördel. Ytterligare en faktor som kan förklara den uteblivna effekten är att interventionen är kort, 120 minuter vid ett tillfälle. De program som påvisat effekt tidigare på attityder och utsatthet var betydligt mer omfattande: exempelvis består interventionen *Safe dates* av nio träffar. Forskning visar att längre interventioner, där deltagarna får tid och utrymme att reflektera kring det interventionen tar upp samt repetition har varit effektiva (Barker et al., 2007; Bruno et al., 2020; Levtoev et al., 2014).

Det fanns inte heller någon skillnad i interventionseffekt mellan killar och tjejer. Med tanke på att killar hade exempelvis lägre kunskaper hade man kunnat tänka sig att de i så fall hade större nytta av interventionen än tjejerna.

Utsatthet för sexuella trakasserier och våld minskade i kontrollgruppen, medan interventionsgruppens utsatthet inte förändrades. Detta kan bero på att kontrollgruppen hade högre kunskap och attityder och en mer gynnsam sociodemografisk profil initialt, som tyder på mindre acceptans av våld redan från början. Det är därmed möjligt att besvarandet av frågorna i sig innebar grund för reflektion och därmed en slags intervention för en redan mottaglig grupp. Observationen kan också bero på en slumpmässig variation i tid eller andra observerade skillnader mellan grupperna.

Det är också värt att påpeka att vi inte mätte självrapporterat beteende om att utsätta andra för sexuella trakasserier och våld. Man kan tänka sig att risken att *utsätta andra* och inte lika mycket att utsättas av andra som minskar efter UTTs intervention, men detta har vi inte mätt då det saknas beprövade och pålitliga mätinstrument. Utifrån programteorin är det dock sannolikt detta, att utsätta andra för våld, snarare än att själv utsättas, som kan påverkas i första hand på kort sikt.

Tjejers utsatthet bekräftas

Kvinnor, unga samt HBTQ+ personer är överrepresenterade i sin utsatthet för sexualbrott i Sverige, det visar undersökningar konsekvent (Brå., 2021). Resultaten i den här studien visade att **tjejer** hade högre kunskap och attityder som bejakar ömsesidighet och samtycke samt en negativ inställning till olika former av fysiskt, verbalt och sexuellt våld i parrelationer, än killar vid baslinjen. Samtidigt rapporterade tjejer högre nivå av utsatthet av sexuella trakasserier och sexuellt våld än killar. Det var

exempelvis vanligt (40%) att ha tagit emot oönskade bilder med sexuellt innehåll eller att ha blivit utsatt för oönskad kroppskontakt, "kladd" (20%).

Båda grupperna, tjejer och killar, visade relativt höga attitydpoäng på både fråga 16 och fråga 19, vilket tyder på generellt negativ inställning till olika former av förnedring, kontroll, tvång och sexuellt våld generellt och i parrelationer och positiv inställning till samtycke och ömsesidighet i parrelationer, med förbehållet att begreppsvaliditeten i instrumentet inte var tillfredsställande så vi kan inte vara helt säkra på exakt vilka underliggande koncept som mättes.

Däremot fann vi konsekvent skillnader mellan killar och tjejer när det gäller kunskaper och attityder. Utifrån fyndet att killar har sämre kunskaper och mindre restriktiva attityder till olika former av sexuella trakasserier och våld vore det av värde att utveckla interventionen med hjälp av manliga ledare som kan fungera som samtalsledare och modeller som unga killar kan relatera till då interventionen idag utförs av organisationen Uppsala Tjej- och transjour som kan ge intrycket att problemet i grunden är en fråga för de målgrupperna.

Styrkor och begränsningar

Alla studier har både styrkor och begränsningar. För att kunna tolka resultaten korrekt måste man vara medveten om båda dessa aspekter.

Studien har ett antal begränsningar.

1. **Power.** Dessvärre saknade studien statistisk power för att på ett tillförlitligt sätt påvisa mindre och mellanstora skillnader mellan grupperna. Detta berodde på dels den genomsnittliga klusterstorleken och dels på antalet kluster. Även bortfallet av ett kluster och visst internt bortfall bland de svarande vid baslinjen bidrog till minskad statistisk power.
2. **Imperfekt randomisering.** Skälet till att randomisera grupper till intervention och väntelista i en randomiserad studie är att man vill få bort systematiska skillnader mellan grupperna, som till exempel viljan att delta i en intervention eller ha bättre förutsättningar att göra det samt att låta olika bakgrundsfaktorer som kan påverka utfallet fördelas slumpmässigt mellan intervention och kontrollgrupp. Oturligt nog, troligen på grund av för få skolor/kluster i studien fanns det signifikanta skillnader mellan grupperna. Dessa var i det här fallet till kontrollgruppens fördel, med bättre kunskaper, mer våldsnegativa attityder och starkare sociodemografiska bakgrundsfaktorer. Detta gör att grupperna inte är jämförbara från början. De mixade modellerna som användes kan hantera sådana skillnader, men man kan inte bortse från hur olika kunskaper, attityder och bakgrundsfaktorer i grupperna faktiskt påverkar de studera utfallen.
3. **Mätproblem.** Psykometriska tester av de ingående instrumenten visade att attitydmåttet om parrelationer, som översatts från engelska för den här studien, visserligen hade god intern konsistens, men begreppsvaliditeten i instrumentet var tillfredsställande. Det gör att man inte kan vara helt säker på exakt vilka underliggande koncept som egentligen mättes. Här behövs kvalitativa studier med exempelvis think-aloud metoden för att förstå hur unga har resonerat vid ifyllandet av instrumentet.
4. **Behandlingens omfattning och intensitet.** UTTs skolintervention är vad man brukar beteckna som "light touch", dvs en kort intervention vid ett enda tillfälle. Förändringsteorin för en sådan intervention talar för i första hand en förändring av kunskaper och i andra hand kan man tänka sig att det kan påverka attityder. Att förändra beteenden är dock att hoppas

på för mycket när det gäller en så pass kort intervention som endast siktar in sig på eleverna själva och inte omgivningen.

Studien har också några styrkor.

1. **Designen.** Trots mycket kort tid för att genomföra studien valde vi att satsa på den starkaste designen: en randomiserad studie. Randomiseringsförfarandet gjordes enligt konstens alla regler, studien registrerades i en databas innan inkluderingen startade och statistisk analys genomfördes av en extern statistiker för att säkra blindad analys. Att vi trots allt inte uppnådde tillräcklig power och randomisering visade sig vara imperfekt på grund av för få kluster är saker som kan åtgärdas i en framtida studie med mer tid för inkludering.
2. **Hög svarsfrekvens och lågt bortfall vid uppföljning.** Svarsfrekvens brukar vara en stor utmaning i enkätstudier. Här besvarade 81% av den totala möjliga studiepopulationen baslinje enkäten vilket är att betrakta som en hög svarsfrekvens. Numera har även studier som genomförs i skolmiljö problem med svarsfrekvens så det här resultatet är positivt och visar att elever är villiga att engagera sig i ämnet och svara på frågor om sexuella trakasserier och våld. Det var också mycket god svarsfrekvens på uppföljningsenkäten: 90% av dem som besvarade enkäten vid baslinjen svarade också vid uppföljningen.
3. **Jämnt deltagande av killar och tjejer.** Förutom god svarsfrekvens kunde vi inte se någon snedselektion i svaren utifrån kön utan både killar och tjejer svarade och representeras i studien i samma utsträckning.
4. **Skolor med olika linjer och demografier inkluderades.** Vid selektion av skolor var vi noggranna med att såväl teoretiska, som estetiska och praktiska program samt privata och kommunala skolor skulle inkluderas.
5. **Hög ekologisk validitet.** Interventionen genomfördes precis som det brukar, av personal från UTT, helt utan inblandning av forskargruppen. Det gör att studien kunnat observera interventionen i sitt vanliga sammanhang, såsom det brukar ske. Det ger studien hög ekologisk validitet. Att kunna genomföra en studie med hög ekologisk validitet under randomiseringsförfarande är en styrka och har kunnat ske tack vare mycket gott och nära samarbete mellan CHAP och UTT.
6. **Uppföljning flera månader efter avslutad intervention.** De flesta studier mäter effekter kort efter interventionen. Här ville vi göra uppföljningen så långt efter som möjligt inom samma skolor. Uppföljningen i vår studie skedde 4–5 månader efter interventionen vilket är relativt lång tid jämfört med många andra studier.

Sammantaget har studien både styrkor och svagheter, men för med sig viktiga lärdomar om att man kan genomföra en klusterrandomiserad studie med hög ekologisk validitet och god svarsfrekvens för att undersöka ett så viktigt ämne som en våldspreventiv intervention på skolor.

Slutsats

Effektutvärderingen visade inte på några signifikanta förändringar i interventionsgruppens kunskaper och attityder. I kontrollgruppen sågs en minskning av självrapporterad utsatthet för sexuella trakasserier och våld, som eventuellt kan förklaras av bättre kunskaper och mer negativa attityder till våld från början i den gruppen, som också var socioekonomiskt starkare, alternativt av slumpen. Resultaten ska överlag tolkas med försiktighet på grund av metodologiska problem med power i studien.

Framtida studier med fullgod power och förmåga att mäta elevernas beteende som *förövare* av sexuella trakasserier och våld vore av stort värde. Likaså behöver instrumenten som mäter elevers

attityder testas för bättre begreppsvaliditet för tillförlitlig mätning av olika underliggande koncept. UTTs skolpass skulle också kunna utvecklas med förstärkande moment, som en eller fler booster sessioner, föräldramöten och interventioner med lärare för att fungera som en intervention för hela skolan eftersom litteraturen talar för att interventioner med effekt innehåller fler sessioner och komponenter. Utifrån fyndet att killar har sämre kunskaper och mindre restriktiva attityder till olika former av sexuella trakasserier och våld vore det också av värde att utveckla interventionen med hjälp av manliga ledare som kan fungera som samtalsledare och modeller som unga killar kan relatera till.

Referenser

- Barker, G., Ricardo, C., Nascimento, M., World Health Organization, & Instituto Promundo. (2007). Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions / Gary Barker, Christine Ricardo and Marcos Nascimento. *Engager Des Hommes et Des Garçons Dans La Lutte Contre Les Inégalités Sexospécifiques En Matière de Santé: Enseignements Tirés Des Programmes d'interventions* / Gary Barker, Christine Ricardo et Marcos Nascimento, 69.
- Berggren, K., & Gottzén, L. (2022). Rethinking Male Peer Support Theory: Social Network Responses to Young Men's Violence Against Women. *The Journal of Men's Studies*, 30(2), 291–307. <https://doi.org/10.1177/10608265211068013>
- Bispo Júnior, J. P. (2022). Viés de deseabilidade social na pesquisa qualitativa em saúde. *Revista de Saúde Pública*, 56, 101. <https://doi.org/10.11606/s1518-8787.2022056004164>
- Brå. (2021). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2021*.
- Brown, S. L., & Bulanda, J. R. (2008). Relationship violence in young adulthood: A comparison of daters, cohabitators, and marrieds. *Social Science Research*, 37(1), 73–87. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2007.06.002>
- Bruno, L., & Joelsson, T. (2023). Towards a transformative space for conversations about sexualised violence? Obstacles, strategies and precarious moments. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 31(1), 3–16. <https://doi.org/10.1080/08038740.2021.1998219>
- Bruno, L., Joelsson, T., Franzén, A. G., & Gottzén, L. (2020). Heroes and others: Tensions and challenges in implementing Mentors in Violence Prevention in Swedish schools. *Journal of Gender-Based Violence*, 4(2), 141–155. <https://doi.org/10.1332/239868020X15881856376347>
- Clinton-Sherrod, A. M., Morgan-Lopez, A. A., Gibbs, D., Hawkins, S. R., Hart, L., Ball, B., Irvin, N., & Littler, N. (2009). Factors Contributing to the Effectiveness of Four School-Based Sexual Violence Interventions. *Health Promotion Practice*, 10(1_suppl), 19S-28S. <https://doi.org/10.1177/1524839908319593>
- Crooks, C. V., Jaffe, P., Dunlop, C., Kerry, A., & Exner-Cortens, D. (2019). Preventing Gender-Based Violence Among Adolescents and Young Adults: Lessons From 25 Years of Program Development and Evaluation. *Violence Against Women*, 25(1), 29–55. <https://doi.org/10.1177/1077801218815778>
- Ellsberg, M., Arango, D. J., Morton, M., Gennari, F., Kiplesund, S., Contreras, M., & Watts, C. (2015). Prevention of violence against women and girls: What does the evidence say? *The Lancet*, 385(9977), 1555–1566. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)61703-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)61703-7)
- Eriksson, M., Gottzén, L., Andersson Bruck, K., Franzén, A., & Lindberg, D. (2018). *Utvärdering av Mentor i våldsprevention: Slutrapport*. Mälardalens högskola. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mdh:diva-39010>
- Fleming, P. J., Gruskin, S., Rojo, F., & Dworkin, S. L. (2015). Men's violence against women and men are inter-related: Recommendations for simultaneous intervention. *Social Science & Medicine*, 146, 249–256. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.10.021>
- Flygare, E., & Johansson, B. (2016). *FRIENDS OCH FRIENDS- PROGRAMMET*.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Ennett, S. T., Suchindran, C., Benefield, T., & Linder, G. F. (2005). Assessing the Effects of the Dating Violence Prevention Program "Safe Dates" Using Random Coefficient Regression Modeling. *Prevention Science*, 6(3), 245–258. <https://doi.org/10.1007/s11212-005-0007-0>
- Franzén, A., & Gottzén, L. (2020). *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt*. Stockholms universitet.
- García-Moreno, C., Pallitto, C., Devries, K., Stöckl, H., Watts, C., & Abrahams, N. (2013). *Global and Regional Estimates of Violence Against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-partner Sexual Violence*. World Health Organization.

- Hemming, K., Eldridge, S., Forbes, G., Weijer, C., & Taljaard, M. (2017). How to design efficient cluster randomised trials. *BMJ*, j3064. <https://doi.org/10.1136/bmj.j3064>
- Levtov, R. G., Barker, G., Contreras-Urbina, M., Heilman, B., & Verma, R. (2014). Pathways to Gender-equitable Men: Findings from the International Men and Gender Equality Survey in Eight Countries. *Men and Masculinities*, 17(5), 467–501. <https://doi.org/10.1177/1097184X14558234>
- Lindberg, D., & Billevik, J. (2023). Preaching to the choir: Effects of the Mentors in Violence Prevention programme on ‘the bad apples’. *Journal of Gender-Based Violence*, 7(1), 22–37. <https://doi.org/10.1332/239868021X16556502903676>
- Reidy, D. E., Berke, D. S., Gentile, B., & Zeichner, A. (2014). Man enough? Masculine discrepancy stress and intimate partner violence. *Personality and Individual Differences*, 68, 160–164. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.04.021>
- Sandelin, F. (2022). *The effects of questionnaire length on response rate, non-response bias, and data quality*. 2022.
- Socialdepartementet. (2011, Autumn). *Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SRHR, F. (2019, May 28). *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige 2017 – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/s/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-i-sverige-2017/>

Din skola har anmält sig till forskning – vill du vara med?

Din skola deltar i projektet

**”Utvärdering av en skolintervention för att påverka kunskap, attityder
och beteende vad gäller samtycke och sexuellt våld hos ungdomar”.**

Du väljer själv om du vill vara med och fylla i en enkät innan och efter Uppsala

Tjej- och Transjours workshop om samtycke, ömsesidighet och sexuellt våld som
kommer att ges i din klass.

Studien pågår HT23 till VT24.

Du som är över 15 år

bestämmer själv om du vill
vara med i studien och behöver
inte ha dina vårdnadshavares
samtycke. Alla vårdnadshavare
på skolan får dock information
om studien så ni kan diskutera
hemma om du vill.

Ansvarig för studien:

Professor Anna Sarkadi

anna.sarkadi@pubcare.uu.se

Projektledare:

Sofia Gjertsson

sofia.gjertsson@pubcare.uu.se

Appendix 2 – Enkätfrågor

Kunskapsfrågor:

#	Fråga	Svarsalternativ	Transformering
Q11:	Vilket av följande anser du är sexuellt våld:		
Q11a	Att skicka "dickpics" eller andra oönskade nakenbilder på sig själv till någon annan	Ja (1) / Nej (2) / Vet inte (3)	Ja (Rätt): (1) Nej/Vet inte/ eller obesvarad (Fel): (0)
Q11b	Att sprida sexuella rykten om någon	Ja (1) / Nej (2) / Vet inte (3)	Ja (Rätt): (1) Nej/Vet inte/ eller obesvarad (Fel): (0)
Q11c	Att visa eller sprida nakenbilder eller filmer på en person till någon annan	Ja (1) / Nej (2) / Vet inte (3)	Ja (Rätt): (1) Nej/Vet inte/ eller obesvarad (Fel): (0)
Q11d	Att erbjuda någon sovplats, kläder, eller alkohol i utbyte mot sexuella tjänster	Ja (1) / Nej (2) / Vet inte (3)	Ja (Rätt): (1) Nej/Vet inte/ eller obesvarad (Fel): (0)
Q11e	Att initiera/påbörja sex med en kärlekspartner som är påverkad av alkohol eller droger	Ja (1) / Nej (2) / Vet inte (3)	Ja (Rätt): (1) Nej/Vet inte/ eller obesvarad (Fel): (0)
Q11f	Att tafs på någon	Ja (1) / Nej (2) / Vet inte (3)	Ja (Rätt): (1) Nej/Vet inte/ eller obesvarad (Fel): (0)
Q12	När tycker du att man behöver inhämta samtycke?	I början av en intim situation (exempelvis vid första kyssen) (1) Vid varje ny handling (exempelvis vid första kyssen och igen vid penetrerande sex) (2) Man behöver inte fråga om samtycke om man är i en relation (3) Man behöver inte inhämta samtycke (4) Vet inte (5)	Rätt (1): Svarsalternativ (2) Fel (0): svarsalternativ (1,3,4,5) eller obesvarat

Q13	Hur länge tycker du samtycke gäller?	Endast under den nuvarande intima eller sexuella akten (1) Under den nuvarande och framtida intima eller sexuella akter, om man gör samma saker (2) Endast vid utförandet av den handling ni gör i en kärleksrelation (exempelvis en kyss) (3) I en kärleksrelation behöver specifikt samtycke inte hämtas vid varje enskilt tillfälle (4) Man behöver inte inhämta samtycke (5) Vet inte (6)	Rätt (1): Svarsalternativ (3) Fel (0): svarsalternativ (1,2,4,5,6) eller obesvarat
Q14	Kan det finnas tillfällen då det kan finnas samtycke, men inte ömsesidighet i en sexuell situation?	Ja (1) Nej (2) Vet inte (3)	Rätt (1): Svarsalternativ (1) Fel: (0): Svarsalternativ (2,3), eller obesvarad

Attitydfrågor:

#	Fråga	Svarsalternativ	Transformerings
Q16	<i>Hur allvarliga anser du att följande handlingar är?</i>		
Q16a	Att kalla någon för hora eller slampa	1–5*	Ingen transformering behövdes
Q16b	Att använda böger eller flata som skällsord	1–5	Ingen transformering behövdes
Q16c	Att säga eller skriva sexuella kommentarer om någon annans kropp	1–5	Ingen transformering behövdes
Q16d	Att skicka oönskade sexuella bilder på dig själv till någon annan	1–5	Ingen transformering behövdes
Q16e	Att få någon (genom tjat eller övertalning) att skicka sexuella bilder till dig själv	1–5	Ingen transformering behövdes
Q16f	Att initiera/påbörja en sexuell handling med en partner som inte uttryckligen gett tillåtelse	1–5	Ingen transformering behövdes
Q16g	Att tafs på någon	1–5	Ingen transformering behövdes

Q19	Nedan följer ett rad påståenden. Välj i vilken utsträckning du håller med om varje påstående.		
Q19a	I en bra partnerrelation ska man kunna få ha en annan åsikt än ens partner	1–5**	Ingen transformering behövdes
Q19b	En bra partnerrelation lyssnar man på den man dejtar, även om man inte håller med	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19c	I en bra partnerrelation ska man kunna behärska sitt beteende även om man känner sig väldigt svartsjuk	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19d	Om du hotar att fysiskt skada personen du är tillsammans med eller dejtar borde den personen göra slut med dig	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19e	Om personen du dejtar eller är tillsammans med hotar att fysiskt skada dig så borde du göra slut med henne	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19f	Om dina vänner skulle få reda på att du hotat att fysiskt skada någon du var tillsammans med eller dejtade skulle de bli arga/besvikna på dig	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19g	Om du fick reda på att någon av dina vänner hotat att fysiskt skada någon de var tillsammans med eller dejtade så skulle du bli arg/besviken på dem	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19h	I en bra partnerrelation kan det hända att man får ställa upp på att ha sex eller göra andra sexuella saker även om man inte vill/känner sig sugen (omvänd)***	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19i	I en bra partnerrelation är det okej att försöka övertala sin partner till att ha sex eller göra andra sexuella saker även om de inte vill/är sugna (omvänd)	1–5	Ingen transformering behövdes
Q19j	I en bra partnerrelation stämmer man alltid av med varandra inför och under en sexuell situation	1–5	Ingen transformering behövdes

* inte allvarligt (1) till väldigt allvarligt (5)

** Håller inte alls med (1) till håller helt med (5)

*** För de omvända frågorna justerades poängen så att en låg poäng (t.ex. 1) motsvarar en hög poäng (t.ex. 5)

Utsatthetsfrågor:

#	Fråga*	Svarsalternativ	Transformering
Q25	Har du någon gång under de senaste 3 månaderna blivit utsatt för något av det följande:		
Q25a	Att någon sagt oönskade sexuella kommentarer till dig på sociala medier eller i en chat? (1)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25b	Att du fått oönskade sexuella bilder skickade till dig (exempelvis, "dickpics" eller andra nakenbilder) (1)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25c		Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0)

	Att någon spridit rykten om ditt sexualliv? (1)	Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25d	Att någon smekt, kysst eller "kladdat" på dig eller har fått dig att mot din vilja ta i eller röra vid någon annans kropp? (2)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25e	Att någon genom psykiska påtryckningar försökt övertala dig till samlag eller liknande sexuell handling? (2)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25f	Att någon genom fysiskt våld eller hot om fysiskt våld tvingat dig till samlag (oralt, vaginalt eller analt)? (2)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25g	Att någon genom psykisk påtryckning fått dig att ställa upp på exempelvis sex för att inte göra denne arg, sur, ledsen, besviken eller att denne ska göra slut ("tjatsex")? (2)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25h	Att någon kritiserat din kropp, din sexuella lust eller sexuella kapacitet? (1)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25i	Att någon mot din vilja tvingat dig att titta på porrfilm eller porrbilder? (1)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)
Q25j	Att någon spridit sexuella bilder eller filmer på dig som du delat med dig av ("hämndporr")? (1)	Ja, en gång (1) ja, flera gånger (2) Nej, aldrig, eller obesvarad (3)	Nej, aldrig, eller obesvarad (0) Ja, en gång (1) Ja, flera gånger (2)

* Utsatthet delades upp i två variabler: Sexuella Trakasserier **(1)** och sexuellt våld **(2)**

Demografifrågor

#	Fråga	Svarsalternativ	Transformering
Q1	Hur gammal är du?	<i>Ålder i år</i>	Ingen transformering behövdes
		Tjej (1) Kille (2)	Tjej (1)

Q2	Vilket kön har du? Med kön menar vi könsidentitet, alltså det kön du själv känner dig som.	Icke-binär (3) Queer (4) Annan könstillhörighet (5) Osäker (6)	Kille (2) Annan könsidentitet (3–6), (3)
Q3	Var är du född?	I Sverige (1) I ett land i övriga Norden (2) I ett land i övriga Europa (3) I ett land i övriga världen (4) Vet inte (5) *	I Sverige (1) I Övriga Norden (2) I Övriga Europa (3) I Övriga Världen (4)
Q4	Var är dina föräldrar födda? Förälder A	I Sverige (1) I ett land i övriga Norden (2) I ett land i övriga Europa (3) I ett land i övriga världen (4) Vet inte (5)	I Sverige (1) I Övriga Norden (2) I Övriga Europa (3) I Övriga Världen (4)
Q5	Var är dina föräldrar födda? Förälder B	I Sverige (1) I ett land i övriga Norden (2) I ett land i övriga Europa (3) I ett land i övriga världen (4) Vet inte (5)	I Sverige (1) I Övriga Norden (2) I Övriga Europa (3) I Övriga Världen (4)
Q6	Vilken utbildningsnivå har dina föräldrar? Förälder A	Grundskola eller motsvarande (1) Gymnasieexamen eller motsvarande (2) Universitetsexamen (3) Ingen utbildning (4) Vet inte (5)	Grundskola eller motsvarande/ingen utbildning/ vet inte (1) Gymnasieexamen eller motsvarande (2) Universitetsexamen (3)
Q7	Vilken utbildningsnivå har dina föräldrar? Förälder B	Grundskola eller motsvarande (1) Gymnasieexamen eller motsvarande (2) Universitetsexamen (3) Ingen utbildning (4) Vet inte (5)	Grundskola eller motsvarande/ingen utbildning/ vet inte (1) Gymnasieexamen eller motsvarande (2) Universitetsexamen (3)
Q8	Är du orolig för din familjs ekonomi?	Mycket orolig (1) Ganska orolig (2) Lite orolig (3) Inte särskilt orolig (4) Inte alls orolig (5)	Ingen transformering behövdes

* "Vet inte" har exkluderats från studien

Appendix 3

Enskilda frågor för det sekundära utfallet sexuella trakasserier vid baslinje och uppföljning

	Tjej kontrollgrupp	Tjej interventionsgrupp	Kille kontrollgrupp	Kille interventionsgrupp	Annan kontrollgrupp	Annan interventionsgrupp
	(N=132)	(N=106)	(N=114)	(N=95)	(N=5)	(N=10)
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
q25a – Baslinje						
Nej, aldrig (0)	79 (59,85)	67 (63,21)	100 (87,72)	85 (89,47)	2 (40,00)	8 (80,00)
Ja, en gång (1)	17 (12,88)	12 (11,32)	2 (1,75)	5 (5,26)	0 (0,00)	1 (10,00)
Ja, flera gånger (2)	36 (27,27)	27 (25,47)	12 (10,53)	5 (5,26)	3 (60,00)	1 (10,00)
q25a – Uppföljning						
Nej, aldrig (0)	75 (70,09)	53 (68,83)	78 (95,12)	59 (85,51)	0 (0,00)	5 (55,56)
Ja, en gång (1)	15 (14,02)	14 (18,18)	2 (2,44)	4 (5,80)	2 (50,00)	3 (33,33)
Ja, flera gånger (2)	17 (15,89)	10 (12,99)	2 (2,44)	6 (8,70)	2 (50,00)	1 (11,11)
q25b – Baslinje						
Nej, aldrig (0)	68 (51,52)	60 (56,60)	94 (82,46)	83 (87,37)	2 (40,00)	7 (70,00)
Ja, en gång (1)	27 (20,45)	14 (13,21)	7 (6,14)	6 (6,32)	2 (40,00)	1 (10,00)
Ja, flera gånger (2)	37 (28,03)	32 (30,19)	13 (11,40)	6 (6,32)	1 (20,00)	2 (20,00)
q25b – Uppföljning						
Nej, aldrig (0)	67 (62,62)	46 (59,74)	75 (91,46)	58 (84,06)	1 (25,00)	5 (55,56)
Ja, en gång (1)	17 (15,89)	16 (20,78)	3 (3,66)	5 (7,25)	2 (50,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger (2)	23 (21,50)	15 (19,48)	4 (4,88)	6 (8,70)	1 (25,00)	4 (44,44)
q25c – Baslinje						
Nej, aldrig (0)	101 (76,52)	82 (77,36)	102 (89,47)	83 (87,37)	3 (60,00)	9 (90,00)
Ja, en gång (1)	18 (13,64)	12 (11,32)	6 (5,26)	8 (8,42)	1 (20,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger (2)	13 (9,85)	12 (11,32)	6 (5,26)	4 (4,21)	1 (20,00)	1 (10,00)
q25c – Uppföljning						
Nej, aldrig (0)	94 (87,85)	67 (87,01)	73 (89,02)	60 (86,96)	1 (25,00)	7 (77,78)
Ja, en gång (1)	7 (6,54)	6 (7,79)	5 (6,10)	7 (10,14)	2 (50,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger (2)	6 (5,61)	4 (5,19)	4 (4,88)	2 (2,90)	1 (25,00)	2 (22,22)
q25h – Baslinje						
Nej, aldrig (0)	94 (71,21)	79 (74,53)	100 (87,72)	87 (91,58)	4 (80,00)	7 (70,00)
Ja, en gång (1)	17 (12,88)	13 (12,26)	6 (5,26)	3 (3,16)	0 (0,00)	2 (20,00)
Ja, flera gånger (2)	21 (15,91)	14 (13,21)	8 (7,02)	5 (5,26)	1 (20,00)	1 (10,00)
q25h – Uppföljning						
Nej, aldrig (0)	88 (82,24)	68 (88,31)	76 (92,68)	61 (88,41)	0 (0,00)	5 (55,56)
Ja, en gång (1)	13 (12,15)	3 (3,90)	2 (2,44)	3 (4,35)	2 (50,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger (2)	6 (5,61)	6 (7,79)	4 (4,88)	5 (7,25)	2 (50,00)	4 (44,44)
q25i – Baslinje						
Nej, aldrig (0)	125 (94,70)	97 (91,51)	103 (90,35)	88 (92,63)	5 (100,00)	9 (90,00)
Ja, en gång (1)	4 (3,03)	4 (3,77)	3 (2,63)	2 (2,11)	0 (0,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger (2)	3 (2,27)	5 (4,72)	8 (7,02)	5 (5,26)	0 (0,00)	1 (10,00)
q25i – uppföljning						
Nej, aldrig (0)	105 (98,13)	74 (96,10)	77 (93,90)	65 (94,20)	2 (50,00)	5 (55,56)
Ja, en gång (1)	1 (0,93)	3 (3,90)	1 (1,22)	2 (2,90)	1 (25,00)	2 (22,22)
Ja, flera gånger (2)	1 (0,93)	0 (0,00)	4 (4,88)	2 (2,90)	1 (25,00)	2 (22,22)
q25j – Baslinje						
Nej, aldrig (0)	124 (93,94)	98 (92,45)	109 (95,61)	91 (95,79)	4 (80,00)	8 (80,00)
Ja, en gång (1)	6 (4,55)	4 (3,77)	0 (0,00)	2 (2,11)	0 (0,00)	1 (10,00)
Ja, flera gånger (2)	2 (1,52)	4 (3,77)	5 (4,39)	2 (2,11)	1 (20,00)	1 (10,00)
q25j – Uppföljning						

	Tjej kontrollgrupp	Tjej interventionsgrupp	Kille kontrollgrupp	Kille interventionsgrupp	Annan kontrollgrupp	Annan interventionsgrupp
Nej, aldrig (0)	105 (98,13)	73 (94,81)	81 (98,78)	66 (95,65)	1 (25,00)	5 (55,56)
Ja, en gång (1)	1 (0,93)	2 (2,60)	1 (1,22)	2 (2,90)	1 (25,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger (2)	1 (0,93)	2 (2,60)	0 (0,00)	1 (1,45)	2 (50,00)	4 (44,44)

N = antal deltagare

Enskilda frågor för det sekundära utfallet sexuellt våld vid baslinje och uppföljning

	Tjej - kontrollgrupp	Tjej - interventionsgrupp	Kille - kontrollgrupp	Kille interventionsgrupp	Annan - kontrollgrupp	Annan interventionsgrupp
	(N=132) n (%)	(N=106) n (%)	(N=114) n (%)	(N=95) n (%)	(N=5) n (%)	(N=10) n (%)
q25d - Baslinje						
Nej, aldrig	105 (79,55)	83 (78,30)	99 (86,84)	85 (89,47)	4 (80,00)	7 (70,00)
Ja, en gång	16 (12,12)	12 (11,32)	6 (5,26)	7 (7,37)	0 (0,00)	1 (10,00)
Ja, flera gånger	11 (8,33)	11 (10,38)	9 (7,89)	3 (3,16)	1 (20,00)	2 (20,00)
q25d - Uppföljning						
Nej, aldrig	97 (90,65)	63 (81,82)	77 (93,90)	64 (92,75)	1 (25,00)	5 (55,56)
Ja, en gång	8 (7,48)	8 (10,39)	3 (3,66)	2 (2,90)	1 (25,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger	2 (1,87)	6 (7,79)	2 (2,44)	3 (4,35)	2 (50,00)	4 (44,44)
q25e - Baslinje						
Nej, aldrig	109 (82,58)	87 (82,08)	104 (91,23)	89 (93,68)	3 (60,00)	8 (80,00)
Ja, en gång	16 (12,12)	10 (9,43)	6 (5,26)	4 (4,21)	0 (0,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger	7 (5,30)	9 (8,49)	4 (3,51)	2 (2,11)	2 (40,00)	2 (20,00)
q25e - Uppföljning						
Nej, aldrig	94 (87,85)	64 (83,12)	81 (98,78)	67 (97,10)	3 (75,00)	5 (55,56)
Ja, en gång	10 (9,35)	8 (10,39)	1 (1,22)	1 (1,45)	0 (0,00)	2 (22,22)
Ja, flera gånger	3 (2,80)	5 (6,49)	0 (0,00)	1 (1,45)	1 (25,00)	2 (22,22)
q25f - Baslinje						
Nej, aldrig	128 (96,97)	97 (91,51)	109 (95,61)	91 (95,79)	3 (60,00)	8 (80,00)
Ja, en gång	3 (2,27)	4 (3,77)	2 (1,75)	3 (3,16)	0 (0,00)	1 (10,00)
Ja, flera gånger	1 (0,76)	5 (4,72)	3 (2,63)	1 (1,05)	2 (40,00)	1 (10,00)
q25f - Uppföljning						
Nej, aldrig	107 (100,00)	75 (97,40)	82 (100,00)	68 (98,55)	2 (50,00)	5 (55,56)
Ja, en gång	0 (0,00)	2 (2,60)	0 (0,00)	0 (0,00)	0 (0,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger	0 (0,00)	0 (0,00)	0 (0,00)	1 (1,45)	2 (50,00)	4 (44,44)
q25g - Baslinje						
Nej, aldrig	121 (91,67)	91 (85,85)	107 (93,86)	90 (94,74)	3 (60,00)	8 (80,00)
Ja, en gång	7 (5,30)	8 (7,55)	3 (2,63)	3 (3,16)	2 (40,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger	4 (3,03)	7 (6,60)	4 (3,51)	2 (2,11)	0 (0,00)	2 (20,00)
q25g - Uppföljning						
Nej, aldrig	101 (94,39)	70 (90,91)	82 (100,00)	65 (94,20)	2 (50,00)	7 (77,78)
Ja, en gång	5 (4,67)	3 (3,90)	0 (0,00)	3 (4,35)	1 (25,00)	0 (0,00)
Ja, flera gånger	1 (0,93)	4 (5,19)	0 (0,00)	1 (1,45)	1 (25,00)	2 (22,22)